

SYSTEMIC MODERNIZATION OF ART EDUCATION IN POST-WAR UKRAINE

*Tatiana I. Andrushchenko^{1,2}, Tetiana V. Andrushchenko^{1,3}, Viktor
Bondarchuk⁴, Halyna Savchenko^{1,5}, Yang Jun^{1,6}*

СИСТЕМНА МОДЕРНІЗАЦІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ

*Тетяна Іванівна Андрущенко, Тетяна Вікторівна Андрущенко,
Віктор Бондарчук, Галина Савченко, Ян Цзюнь*

Abstract. The need to modernize arts education is ever-present and depends on innovations in the world of art, scientific and practical developments, cultural achievements, and the needs of society. Education has always been a powerful driver of society and personal development, and during times of war, it becomes a crucial tool for fostering patriotic sentiment and conviction, as well as resisting the enemy. The role of art education, which primarily appeals to the emotional and sensory culture of an individual, holds immense significance and power. The destruction of insidious Russian propaganda narratives and the defense of our culture, history, and art are now regarded as among the most important factors in protecting and advancing education, as well as in enhancing its role in bringing our victory closer.

This article analyzes the key stages in the formation and development of art education in Ukraine. It substantiates pathways for its modernization and identifies the most effective approaches to its systemic renewal during wartime and the post-war period. It emphasizes that resistance to hostile influences on Ukrainian spirituality has acquired not only cultural and educational importance but also political and existential significance.

Keywords: art education, systemic modernization, innovation, artificial intelligence, philosophy of education

Анотація. Потреба в модернізації мистецької освіти існує завжди і залежить від інновацій у світі мистецтва, розвитку науки і практики, досягнень культури, потреб суспільства. Адже, освіта завжди виступає потужним чинником розвитку суспільства і особистості, а в період війни — важливим інструментом формування патріотичних настроїв і переконань,

¹ Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

² gerasimenko.tanya22@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0381-171X>

³ t.v.andrushchenko@udu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-6701-8035>

⁴ Academic Affairs at P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv, Ukraine. <https://orcid.org/0000-0003-2796-6676>

⁵ h.v.savchenko@udu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-8798-7869>

⁶ j.yang@npu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0003-8849-3654>

протистояння ворогу. Роль мистецької освіти, яка апелює насамперед до чуттєвої культури людини, має колосальне значення і велику силу. Руйнування підступних рашистських наративів, захист своєї культури, історії, мистецтва, розглядається нині як один з найважливіших чинників захисту та розвитку освіти, підвищення її ролі у наблизненні нашої перемоги.

В статті аналізуються основні етапи становлення і розвитку мистецької освіти в Україні, обґрунтовуються шляхи її модернізації, найбільш ефективні підходи до її системної модернізації у воєнний і повоєнний період.

Наголошується, що протидія ворожим впливам на українську духовність набула нині не тільки просвітницько-культурологічного, але й політичного та екзистенційного значення.

Ключові слова: мистецька освіта, системна модернізація, інновації, штучний інтелект, філософія освіти

Війна, яку розпочала російська федерація проти незалежної України, змінила сенс всього способу життя українців, життєву філософію, політику, культуру, освіту. Війна не лише буквально ввійшла у життя учасників освітнього процесу, а й у програми всіх навчальних дисциплін, змінила світоглядну визначеність навчального процесу, його морально-ціннісну палітру, обумовила актуалізацію ряду наративів. Захист освіти від «рашистського ідеологічного нашествия» стало завданням першочергового значення. Адже напади на українську освіту здійснювалась росією впродовж багатьох століть у прагненнях перехопити її історію, досягнення, найкращих учених, діячів освітньої справи та паралельним згортанням українських освітніх закладів, знищенням їх національно-патріотичного духу, дистанціюванням від загальноєвропейського освітнього поступу.

З проголошенням незалежності України розпочався процес вивільнення освіти від радянських штампів «попереді всієї планети у сім'ї вільних народів», створювалась нова система освіти, в центрі якої постали національні ідеї державотворення, свободи і багатогранного розвитку людини. Зрозуміло, що в такій докорінній модернізації освіти велика роль відводиться завданням розвінчування брехливих російських спотворень нашої освіти і культури та остаточний розрив з російською імперією та її токсичною ненавистю до всього розумного та передового.

Таке спрямування української освіти витримало екзамен на перевірку, адже, виховані за тридцять років в незалежній Україні молоді люди, з перших днів рашистського нападу стали на захист країни безпосередньо на фронтах, в тилу, в наукових лабораторіях, студентських аудиторіях, фронтових мистецьких бригадах, реабілітаційних центрах, відбудовчих загонах, в різноманітних формах донату і т. і.

Нове покоління українців, виховані новою українською освітою, відчували животворний смак істинної української культури, мови та виховання, вільно й конструктивно виявляють свою патріотичну позицію, готовність до протистояння ворогу за свої права жити вільно у цивілізованому світі.

В модернізаційному процесі освіти в умовах війни найбільш актуальною залишається проблема підсилення ролі освіти у світоглядному зростанні особистості, її морально-етичному, національно-патріотичному зміцненні.

Особливі можливості тут має мистецька освіта, яка здатна комплексно впливати на особистість. В Україні традиційно завжди була висока

мистецька освіта, що зумовлено особливою увагою українців до організації естетичного середовища в усіх сферах життя. Модернізація освіти назагал і мистецької зокрема — це перманентний процес її постійного оновлення як за змістом, так і за способом організації. Вона обумовлена потребами пошуку і впровадження інновацій, як відповідь на виклики сучасного світу.

Серед головних викликів до мистецької освіти є жахливий тягар війни, яку веде проти України російський агресор; політичні суперечності, соціальна турбулентність, загострення глобальних проблем сучасності (енергетичної, екологічної, продовольчої, інформаційної тощо); найновіші досягнення в природничих та технічних науках; штучний інтелект. Освіта має реагувати на ці виклики першою, оскільки покликана готувати нові покоління для життя в сучасному світі з усіма його глобальними проблемами та суперечностями та накреслювати шлях для їх подолання. Тому першочергового осмислення і впровадження в освіту потребує визначення змісту та моделей інновацій в освіту; зміцнення авторитету науки і культури в освіті, модернізація дистанційного навчання та активізація системи самоосвіти; спростування наративів гібридних рашистських атак в освітнє поле України. Серед актуальних напрямків модернізації освіти слід назвати також: стратигеми політики міжнародної просвітницької співпраці; особливості академічного співробітництва у зміцненні миру; пріоритет європейського вибору української освіти; орієнтація на європейські норми, стандарти, цінності, академічна мобільність; участь у перспективних міжнародних проектах; створення центрів та філіалів провідних університетів світу в Україні та ін.

Розробленість проблеми: як соціально-філософська та культуролого-педагогічна проблема, означена тема здавна була предметом дослідження українськими інтелектуалами. Впродовж століть вони протистояли, не приймаючи й спростовували підступні імперські напади Росії на українську духовність, освіту і культуру. Прогресивні представники української еліти — вчені, митці, освітяни намагалися очистити українську освіту від ворожих русифікаторських напашувань, спрямувати її розвиток у цивілізаційно сформоване річище. Сучасна війна російського агресора проти України оголила її гібридну складову тому протидія ворожим впливам на українську духовність набула нині не тільки просвітницько-культурологічного, але й політичного та екзистенційного значення.

Музична освіта як частина виховного процесу була розповсюджена ще за античних часів. Саме давньогрецькі філософи чи не найпершими відмітили, що музичне виховання мало позитивний вплив на індивіда в процесі формування його як особистості та громадянина суспільства. Згодом, чимало філософів та мислителів досліджували питання музикування та музичної освіти і дійшли висновків стосовно того, яким чином в процесі виховання формується особистість. У Стародавній Греції існувало дві форми освіти: формальна та неформальна. Формальна освіта була отримана через відвідування державної школи або надана найманим репетитором. Неформальна освіта надавалася неоплачуваним учителем і відбувалася в неpubлічному середовищі.

Платон вважав музичне виховання важливою складовою формування гармонійної особистості, але його підхід до цієї теми мав суворий і норма-

тивний характер. Платон наголошував, що держава повинна суворо регулювати зміст музичних творів, адже неправильна музика може розбещувати мораль, викликати хаос у душах людей і шкодити суспільству. Він пропонував заборонити музичні жанри, які стимулюють надмірну емоційність або безлад, і залишити лише ті, що сприяють вихованню чеснот. Якщо звернутися до «Держави» Платона, то побачимо, що однією з важливих сфер виховання в ідеальній державі Платон вважає музичну освіту, яка слугує не лише інструментом формування естетичного смаку, а й засобом морального та духовного розвитку. Вона формує внутрішній світ людини та її емоційну природу. Платон вважає, що музика повинна гармоніювати з принципами доброчесності й бути спрямованою на виховання добрих і мужніх громадян. Музика, як і інші види мистецтва, має виховувати людину в дусі спокою, порядку та гармонії, що має на меті зробити людей морально сильними, справедливими та готовими до служіння суспільству.

Музична освіта в Україні також має багатовікову історію та глибоке культурне значення, починаючи з Київської Русі, де музика і спів були невід'ємною частиною життя суспільства, насамперед у церковних та побутових обрядах. Київська Русь мала багаті традиції церковного співу, які поширювалися в школах при монастирях і церквах. Спів як форма музичної виразності виховував у молоді почуття гармонії та духовної чистоти.

З XVI—XVII століть у братських школах, які відкривалися по всій території України, музика стала обов'язковою частиною навчального процесу. Перші згадки про музичне навчання пов'язані з Острозькою академією та Києво-Могилянською академією, де музика вивчалася разом з іншими предметами гуманітарного циклу. Це сприяло формуванню багатих традицій вокально-хорового мистецтва, які стали основою для української національної музики.

У XVIII столітті з розвитком барокової культури в Україні, музичне мистецтво набуло нових форм. Відомі українські композитори Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, Артемій Ведель зробили вагомий внесок у розвиток європейської та вітчизняної музичної культури. Вони не лише створювали власні твори, але й займалися музичною педагогікою, передаючи свої знання та навички новим поколінням музикантів. Їх музика і сьогодні актуальна у світовій музичній культурі та по-новому сприймається в Україні як потужна духовна зброя.

На зламі XIX—XX століть у розвитку української музичної освіти значну роль відіграв композитор і педагог Микола Лисенко, засновник національної музичної школи, та його учні. Лисенко, надихаючись ідеями національного відродження, створив власну музичну школу, де навчалися майбутні українські музиканти та композитори. Він вірив, що музична освіта має формувати не лише професійних виконавців, а й виховувати в них глибоке почуття національної ідентичності та духовної чистоти.

У радянський період музична освіта в Україні стала частиною системи культурної політики, позначеної великим ідеологічним тиском та знищенням національного. Було створено широку мережу музичних шкіл, училищ і консерваторій, де основна увага приділялася класичній і радянській музиці та технічній підготовці.

З часу здобуття незалежності Україна отримала нові можливості для розвитку власної системи музичної освіти. Сьогодні вона базується на ба-

гатоступеневій системі, яка включає дитячі музичні школи, спеціалізовані музичні училища, консерваторії та музичні факультети університетів. Всі складові цієї системи виробили відповідно свою власну систему навчання, суголосну з вимогами часу, національними відкриттями та європейськими здобутками. Однак система музичної освіти стикається з серйозними викликами, пов'язаними, значною мірою, війною зокрема через економічні труднощі, недостатнє фінансування, застарілу інфраструктуру, брак сучасних навчальних матеріалів та інструментів, нестачу педагогічних кадрів. Багато талановитих педагогів змушені шукати роботу в інших сферах або виїжджати за кордон. Також важливою є проблема зміни ціннісних орієнтацій серед молоді. Сучасна популярна культура часто пропонує спрощене, комерціалізоване бачення музики, яке не завжди сприяє формуванню високих моральних і духовних ідеалів. У таких умовах музична освіта має виконувати роль «противаги», прищеплюючи молоді глибокі культурні та духовні цінності, допомагаючи формувати критичне ставлення до низько-якісного контенту.

Попри всі труднощі, українська музична освіта має великий потенціал для подальшого розвитку. Для цього важливо продовжувати підтримку національних традицій і розвивати програми, що акцентують увагу на моральному та естетичному вихованні молоді.

По-перше, необхідно розробляти нові методики, що поєднують традиційні підходи до музичного навчання з сучасними технологіями. Наприклад, інтерактивні платформи можуть бути використані для дистанційного навчання або ж для створення онлайн-ресурсів з українською народною музикою, які будуть доступні для широкого загалу. Такі ресурси можуть допомогти популяризувати національну музику серед молоді та зробити її частиною виховного процесу.

По-друге, важливо підтримувати розвиток інструментальної бази та проводити культурно-освітні заходи, що дозволять зануритися в атмосферу живого музичного мистецтва. Проведення концертів, фестивалів, хороших конкурсів та інших заходів сприятиме формуванню естетичного смаку та культурної свідомості молоді, що, у свою чергу, є важливою частиною платонівського підходу до виховання.

По-третє, у системі освіти слід надавати більше уваги не лише технічним аспектам, але й глибокому розумінню музики як мови, що передає моральні та духовні цінності. Викладання таких предметів, як музична література, музична естетика та історія музики, має не просто інформативний характер. Таке навчання сприятиме формуванню особистостей, здатних сприймати та створювати мистецтво високого рівня.

Сучасна українська музична освіта, орієнтована на національні традиції та європейські стандарти. Музичні школи, намагаючись сформувати гармонійну особистість, зосереджуються на розвитку не лише технічної майстерності, але й моральних цінностей. Вивчення національного музичного фольклору, творів класичних і сучасних українських композиторів допомагає молоді пізнати і відчувати багатство національної культури.

Наприклад, у репертуар дитячих музичних шкіл часто включають твори Лисенка, Леонтовича, Степового, Скорика та інших видатних українських композиторів, що дозволяє молоді не лише оволодівати технікою гри, а й знайомитися з багатим культурним надбанням України.

Взагалі ідея музичного виховання та освіти так само вагома як і ідея загальної писемності, хоча ми втратили ту частину культури, де навчали елементарних музичних навичок. Таке навчання, якщо б воно було вдалим, давало б змогу використовувати музичний інструмент як інструмент експресії, самовираження. Людям, які дивилися старі фільми, відомі сцени, коли якийсь звичайний фізик-експериментатор у процесі винаходу атомної бомби раптом сідав за рояль і цілком пристойно продовжував бесіду за допомогою музичних фраз. Відомо, що деякі професори старої школи медичних вишів при викладанні пропедевтики внутрішніх хвороб любили читати лекції про аускультацию в аудиторії з роялем, використовуючи його для ілюстрації співпадіння ритмів серця з певними музичними ритмами. За їх спостереженнями тони та ритми серця дуже нагадують фортепіанні п'єси від добахівської поліфонії до джазу. Зараз багатьом студентам медикам це буде незрозумілим, адже їх навчальні плани, як і в інших вишах, мають дуже скорочене загальноосвітнє навчання. Сучасні студенти позбавлені багатьох гуманітарних знань, які безпосередньо допоможуть у професійному зростанні і які, одночасно, так необхідні для загально світоглядної підготовки молодой освіченої людини. Свого часу видатний український філософ Сергій Кримський говорив — про що можна розмовляти з людиною, яка не знає навіть головних архітектурних стилів. Справді, адже саме неформальні асоціативні зв'язки, метафоричне, образно-художнє мислення відкривають шлях до творчості і є підґрунтям до інновацій, нових відкриттів.

Те, що ми втратили — це сутність музичної культури. Музична культура є те, яким чином людина продукує музику, передає, відтворює та виражає семантичний простір, пов'язаний з цим поняттям. Тобто, музична культура — це здебільшого не про споживання музичного продукту, а про народження та життя музики.

Професійна музична школа не особливо допомагає з цим питанням. По-перше, тому що діти, зазвичай, потрапляють туди випадково, тобто не знаючи куди саме вони потрапили і навіщо. Натомість потрапивши туди, вони одразу потрапляють до рук педагогів, які націлені на розв'язання, найчастіше, єдиного завдання — підготувати дитину до академічного концерту. Це завдання, зрозуміло, вирішується технічними способами, оскільки це технічне завдання, і місце навчання музики займає накачування музичної техніки. Для деяких це накачування стане єдиною метою на довгі роки, освоївши технічний бік музичного виконавства, дитина стає кар'єрним музикантом.

Ми вживаємо вираз кар'єрний музикант у тому самому сенсі, в якому говорять про кар'єрних вчених: про людей, для яких наука, у нашому випадку музична техніка, — це спосіб досягти бажаного соціального становища, тобто спосіб зробити кар'єру, а не заняття, яке осмислює життя. Пригадаємо що Ейнштейн працював над теорією відносності, будучи клерком патентного бюро, Фройд не проходив особистий аналіз у сертифікованого відповідною асоціацією психоаналітика, Ясперс не здобув філософської освіти, лише медичну, а Гегель за університетським дипломом був теологом і т. і.

Наука існує завдяки кар'єрним вченим: саме завдяки їм наука зберігається як вид діяльності та як соціальний інститут, і тому до неї під-

тримується суспільний інтерес. Так само музика існує як вид діяльності кар'єрного музиканта, чи то музичний проект, чи то міжнародний конкурс. Така кар'єрна музика в кращому разі стає елементом soft power і дає змогу державі мати пристойний вигляд на міжнародній арені але це тільки зовнішній бік.

Що ж стосується внутрішнього боку, то кар'єрний музикант, отруєний технічним підходом до розв'язуваних нав'язаних системою музичної освіти завдань, приречений розуміти музику як техніку, а як виконавець бачить себе і судить себе відносно віртуозності, відносно зовнішнього боку справи, відносно тієї вистави, яку він дає. *Grazie mille, signor Paganini*.

Такі кар'єрні музиканти створюють герметичне середовище, «музичне коло». Завдяки професіоналам: історикам і теоретикам, критикам тощо — кар'єрний музикант отримує зворотний зв'язок, переконуючись у тому, що хтось його все ж таки із розумінням слухає. Цього зв'язку достатньо більшості кар'єрних музикантів. За відсутності домашнього музикування лишається лише музика як середовище споживання, товар масового попиту, який за спостереженнями деяких дослідників став за останні 50 років набагато більш примітивним і одноманітним.

У порівнянні з ідеями Платона, сучасний світ відходить від традиційних моральних ідеалів у музиці, і все більше стає орієнтованим на комерціалізацію та масову культуру. Сучасний світ зазнає значних змін у культурному та технологічному плані, і ці зміни суттєво впливають на підходи до музичної освіти. Глобалізація, технологічний прогрес і цифровізація змінюють музичне виховання в школах та вищих навчальних закладах.

Інноваційні процеси в музичній освіті значною мірою визначаються технологічними відкриттями у створенні і репродукуванні звуку, що викликало необхідність утворення нового терміну «акустична музика», штучним інтелектом у написанні музичних текстів тощо. Про роль штучного інтелекту в тому числі і у освітніх процесах розмірковує відомий український учений М. Згуровський : «Вченими КПІ ім. Ігоря Сікорського виконується цикл фундаментальних теоретичних і прикладних досліджень в галузі теорії штучного і обчислювального інтелекту, нейронних мереж і їх практичного застосування. З використанням зазначених методів розв'язуються різноманітні практичні завдання... Важливі результати досліджень присвячені аналізу великих даних з метою вилучення з них прихованих закономірностей, необхідних для прийняття рішень щодо раціональної поведінки складних систем різної природи, які генерують ці дані... Розв'язується одна з актуальних проблем сучасних систем штучного інтелекту — розробка інтегрованих гібридних систем на основі глибокого навчання». [4]

З одного боку, технологічні інновації дозволяють зробити музику більш доступною для навчання. Онлайн-курси, цифрові платформи для створення музики — всі ці інструменти розширюють можливості для вивчення музики навіть у найвіддаленіших куточках світу. Сьогодні молоді люди можуть навчатися не лише класичної музики, але й різних музичних стилів, користуючись глобальними ресурсами. Це підвищує інтерес до музики та сприяє індивідуалізації навчання.

З іншого боку, сучасна популярна музика часто зосереджується на розважальному аспекті, а не на морально-етичному вихованні, що може викликати занепокоєння у контексті платонівських ідеалів. В епоху ін-

формаційного перенасичення важливість глибоких естетичних і духовних цінностей може відійти на другий план, поступаючись місцем спрощеним формам і змістам, які є швидкими та легкими для сприйняття.

Музична освіта — це не лише вміння грати на інструменті чи співати. Це спосіб формування особистості, розширення її світогляду і, в кінцевому підсумку, виховання нової генерації, здатної вносити зміни у суспільство.

По-перше, музична освіта сприяє розвитку творчих здібностей. У людей, які з раннього віку починають займатися музикою, формується велика кількість нейронних зв'язків в мозку. Вони відіграють ключову роль у передачі інформації між різними ділянками головного мозку, що забезпечує важливі для нас процеси, такі як формування пам'яті, генерацію та сприйняття мови, контроль рухів тіла та багато інших функцій. Щільно взаємопов'язані нейронні зв'язки та нервові шляхи є фундаментом нашого інтелекту. Як наслідок, молодь може мислити нестандартно, шукати нові рішення та підходи до вирішення різноманітних завдань. У світі, де інновації стають ключовими для успіху, така творчість є безцінною. Молоді люди, які пройшли через систему музичної освіти, зазвичай відзначаються активною життєвою позицією та готовністю до змін.

По-друге, музика активно розвиває емоційну складову особистості. Займаючись музикою, молодь вчиться розуміти не лише свої емоції, але й відчувати емоції інших. Це формує здатність до співпраці та конструктивної комунікації — навички, які сьогодні є надзвичайно важливими в умовах глобалізації та інтеграції різних культур. Крім того, залучення до музичної діяльності сприяє розвитку навичок активного слухання. Музиканти навчаються не лише грати чи співати, але й уважно слухати один одного, що є надзвичайно важливим аспектом комунікації. Це вміння активно слухати теоретично може допомогти у вирішенні конфліктів, сприянню ефективній роботі в команді та створенні більш продуктивного середовища для обміну ідеями.

Ще одними важливими якостями, які можна виховати через музичну освіту є дисципліна, витримка і наполегливість. Вміння грати на інструменті чи гарно співати вимагає чималої практики і зусиль, і ці якості, перенесені в інші сфери життя, сприяють досягненню цілей, а також вчать молодих людей вибудовувати стратегію, яка допоможе не здаватися перед труднощами.

Україна, як частина глобального світу, також відчуває вплив цих тенденцій, однак національна музична освіта зберігає особливості, що ґрунтуються на культурній спадщині та традиціях. Українська музична освіта в школах і вищих навчальних закладах продовжує формуватися на основі класичних принципів, де велике значення надається вивченню народної та академічної музики. У той же час, сучасні технології відкривають нові можливості для інтеграції музичної освіти з новими музичними стилями та напрямками.

Музичне виховання — це не лише навчання техніки виконання, а й формування внутрішнього світу людини, її цінностей та світогляду. В цьому контексті важливо, щоб сучасна музична освіта в Україні інтегрувала новітні тенденції та зберігала виховний і морально-етичний зміст, надаючи пріоритет не тільки технічним досягненням, а й розвитку особистості.

Сьогодні Українські музичні школи, училища, інститути та академії зберігають традиційні підходи до навчання, але водночас намагаються адаптуватися до нових умов. Важливою частиною виховання в музичній освіті в Україні залишається національна музика — народні пісні, твори українських композиторів, які відображають національну ідентичність. Проте розвиток музичної індустрії, особливо комерційної, часто йде в розріз з цими класичними ідеалами, створюючи протиріччя між традицією та модернізацією.

Виховання в Україні поступово адаптується до нових викликів, зокрема через використання сучасних методик, залучення студентів до творчих проєктів, розвитку інноваційних форм навчання, зокрема надзвичайно цінною в аспекті інтернаціонального досвіду є міжнародна програма студентської мобільності «Еразмус +».

Перспективи, які відкриваються перед молодими людьми, що отримали музичну освіту, безмежні. Вони можуть стати професійними музикантами, композиторами, викладачами або ж у майбутньому створити власний бізнес у культурній сфері. Крім того, музична освіта допомагає їм більше усвідомлювати цінність культури, що на сьогоднішній день є важливим елементом ідентичності у суспільному житті.

Якщо говорити про студентську аудиторію, то слід наголосити, що базова художня освіта ґрунтується на міждисциплінарних зв'язках з іншими академічними дисциплінами. Крім того, інтеграційні навички, здобуті під час вивчення візуальних мистецтв, відіграють суттєву роль у практичному застосуванні інших умінь і навичок, вказуючи на цілісність мистецтва як сфери знань, що є основоположною в різноманітних умовах навчання. [11]

Музичне виховання формує майбутнє суспільства, відкриваючи нові горизонти для молоді, сприяє її розвитку та активізації в різних сферах життя. Можна стверджувати, що музична освіта відіграє важливу роль у формуванні особистості, стимулюючи розвиток не лише творчих здібностей, але й високої емоційної культури, дисципліни, витримки та соціальних навичок. Вона є потужним інструментом для виховання нової генерації, здатної вносити зміни в суспільство шляхом активної участі в культурному житті.

Український філософ В. Андрущенко, аналізуючи особливості освіти в умовах війни та перспективи розвитку освітнього процесу у повоєнній Україні, зазначає: «Які ж першочергові орієнтації в галузі освіти ми маємо прийняти в післявоєнному світі й на які з них насамперед має орієнтуватися школа, університет, заклади освіти в Україні та в європейському просторі загалом? За моїми дослідженнями, майбутня освіта має стати:

- **перше**, освітою нового, сучасного світогляду, нового знання і нової культури, а головне вибудовуватись на аксіології безумовної самоцінності людини та її життя, безпекового і перспективного майбутнього;
- **друге**, вона має орієнтуватися на національні й загальнолюдські пріоритети та цінності;
- **третє**, освіта має виховувати людину самовідданої стійкості, впевненої в українській перемозі, патріота власної держави, професіонала і лідера, здатного до розуміння світу інших людей, до організації співпраці;

- **четверте**, вона має навчити людину самостійному мисленню, сформувати головну життєву компетенцію – сміливості «керуватись власним розумом», приймати рішення й творчо втілювати їх в систему власної і колективної діяльності;
- **п'яте**, головними пріоритетами освіти мають стати європейські цінності миролюбства, демократії, екологічної безпеки, солідарності та свободи;
- **шосте**, майбутня освіта має органічно поєднувати загальнонавчальні гуманістичні пріоритети з раціонально визначеним прагматизмом, спрямованим у майбутнє.» [1]

Отже, музична освіта є важливим елементом у вихованні інноваційних, відкритих до змін особистостей, які здатні розуміти свою культурну ідентичність та передавати її наступним поколінням. Вклад у розвиток музичної освіти є інвестицією в майбутнє, яке формують не лише професійні досягнення, але й глибокі цінності, що покладаються на основі людяності, доброчесності і культурної поваги. Застосовуючи свою творчість, емоційний інтелект і дисципліну, така молодь здатна приносити позитивні зміни в своє оточення, роблячи світ кращим через мистецтво. Тому інвестиції в музичну освіту — це інвестиції в майбутнє нашої країни.

Література

- [1] Андрущенко В. 2025. Просвітницька одісея розуму. Київ : Знання України, 523 с.
- [2] Андрущенко В. 2023. У пошуках свободи. Історіософія української культури від найдавніших часів до наших днів. Київ : Видавництво Людмила, 736 с.
- [3] Дзюба І. 2022. Нагнітання мороку: від чорносотенців початку ХХ століття до українофобів століття ХХІ. Київ : Києво-Могилянська академія, 503 с.
- [4] Згуровський М. 2023. Сучасні інструменти і методи штучного інтелекту і їх застосування. *Інноваційна освіта та майбутнє України*. Київ, С. 14–15.
- [5] Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. 2017. Ментальний вимір української цивілізації. *Ненега*, 559 с.
- [6] Култаєва М., Панченко Л., Радіонова Н., Григорова Н. 2021. Педагогічна любов у мінливих соціокультурних контекстах. *Міждисциплінарні дослідження складних систем = Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. №19. С. 109–120.
- [7] МакФол М. 2020. Від холодної війни до гарячого миру. Київ : Yakaboo Publishing, 496 с.
- [8] Сиротинська Н., Кияновська Л., Мельник Л., Федоришин В. 2023. На роздоріжжі історії від ХVІ до ХХІ ст.: гуманізм vs тоталітаризму (музика у подоланні проблем утвердження української ідентичності). *Міждисциплінарні дослідження складних систем = Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. №23. С. 113–137.
- [9] Ткаченко В. 2023. Рашизм. Ліцензія на геноцид. Есеї. Київ : Політія, 348 с.

- [10] Шевченко С. 2021. Імперія терору. Київ : Фенікс, 368 с.
- [11] Федоренко С. В. 2014. Роль мистецтва у формуванні гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* (Ч. 2), С. 375–382.

References

- [1] Andrushchenko V. 2025. *Prosvitnytska odisseia rozumu*. Kyiv : Znannia Ukrainy, 523 s.
- [2] Andrushchenko V. 2023. *U poshukakh svobody. Istoriiosofia ukrainskoi kultury vid naidavnishykh chasiv do nashykh dniv*. Kyiv : Vydavnytstvo Liudmyla, 736 s.
- [3] Dziuba I. 2022. *Nahnittannia moroku: vid chornosotentsiv pochatku KhKh stolittia do ukrainofobiv stolittia XXI*. Kyiv : Kyievo-Mohylianska akademiia, 503 s.
- [4] Zghurovskiy M. 2023. *Suchasni instrumenty i metody shtuchnoho intelektu i yikh zastosuvannia. Innovatsiina osvita ta maibutnie Ukrainy*. Kyiv, S. 14–15.
- [5] Kalakura Ya. S., Rafalskyi O. O. , Yurii M. F. 2017. *Mentalnyi vymir ukrainskoi tsyvilizatsii*. Heneza, 559 s.
- [6] Kulitaieva M., Panchenko L., Radionova N., Hryhorova N. 2021. *Pedahohichna liubov u minlyvykh sotsiokulturnykh kontekstakh. Mizhdystslynarni doslidzhennia skladnykh system = Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. №19. S. 109-120.
- [7] MakFol M. 2020. *Vid kholodnoi viiny do hariachoho myru*. Kyiv : Yakaboo Publishing, 496 s.
- [8] Syrotynska N., Kyianovska L., Melnyk L., Fedoryshyn V. 2023. *Na rozdori-zhzhii istorii vid XVI do KhKhI st.: humanizm vs totalitaryzmu (muzyka u podolanni problem utverdzhennia ukrainskoi identychnosti). Mizhdystslynarni doslidzhennia skladnykh system = Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. №23. S. 113–137.
- [9] Tkachenko V. 2023. *Rashyzm. Litsenziia na henotsyd. Esei*. Kyiv : Politiia, 348 s.
- [10] Shevchenko S. 2021. *Imperiia teroru*. Kyiv : Feniks, 368 s.
- [11] Fedorenko S. V. 2014. *Rol mystetstva u formuvanni humanitarnoi kultury studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv SShA. Zbirnyk naukovykh prats Uman'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychy-ny* (Ch. 2), S. 375–382.